

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА

На основу члана 66. став 1. тачка 28. Статута Економског факултета, а у вези са чланом 43. Правилника о докторским студијама, на предлог Комисије за мастер и докторске студије, Наставно-научно веће факултета је на својој XII (дванаестој) седници у школској 2023/2024. години, одржаној 13. септембра 2024. године, донело одлуку о именовању Комисије за оцену докторске дисертације под насловом „ЉУДСКИ КАПИТАЛ И ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ РАЗВОЈА ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ“, кандидаткиње Анђелке, Вукашин, Трипковић, у следећем саставу:

1. проф. др Тања Вујовић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Приштини, Косовска Митровица – председник;
2. проф. др Лела Ристић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац – члан;
3. проф. др Љиљана Арсић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Приштини, Косовска Митровица – ментор.

Након детаљног прегледа докторске дисертације кандидаткиње Анђелке, Вукашин, Трипковић, као и докумената који су претходили њеној изради:

1. Пријава теме докторске дисертације (Образац 2 бр. 13-20 од 29. маја 2023. године);
2. Извештај Комисије о научној заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата, који је усвојен од стране Наставно-научног већа Економског факултета одлуком број 1016/23 (19. септембар 2023. године), као и од стране Сената Универзитета у Приштини одлуком број 23-983/3-22, од 29. новембра 2023. године,

а на основу Правилника о докторским студијама о пријави, изради и одбрани докторске дисертације Економског факултета Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Приштини – Косовској Митровици, подноси

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ УРАЂЕНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Трипковић, Вукашин, Анђелка рођена је 19. децембра 1996. години у Приштини, општина Приштина. Основну школу завршила је у свом родном месту, Племетини, општина Обилић, као одличан ученик и носилац Вукове дипломе. Након тога уписује Економско-трговинску школу у Косовској Митровици, смер економски техничар, у којој је била добитник признања за ђака генерације и похвалнице Фондације за образовање и културу Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра за изузетне резултате постигнуте у средњој школи. У жељи за даљим образовањем и напредовањем, 2015. године уписује Економски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, смер *Пословна економија*, а на четвртој години опредељује се за модул *Рачуноводство и ревизија*. Основне студије завршава 2019. године, одбравнивши дипломски рад под називом „*Управљање људским ресурсима у организацијама која учи*“, са просечном оценом током студија 9.94. За најбољи успех и залагање током студија, на Видовдан, 2019. године, додељена јој је повеља *Истакнути студент* Приштинског универзитета. Академско усавршавање наставља уписом на мастер академске студије Економског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, октобра 2019. године, смер *Пословна економија*. Мастер академске студије завршава 2020. године, са просечном оценом 10.00, а 26. октобра 2020. године брани мастер рад под називом „*Изазов примене циркуларне економије у функцији одрживог развоја малих и средњих предузећа*“ и стиче звање мастер економиста. У току студија била је добитница стипендије Министарства просвете, науке и технолошког развоја и престижне стипендије Фонда за младе таленте Републике Србије, као и учесница Академије за младе лидере. Своје прво радно искуство започиње у Општини Косовска Митровица, у Одељењу за финансије. Године 2020. уписује докторске академске студије на матичном факултету, Економском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Одлуком Изборног већа Економског факултета (264/21), 12. марта 2021. године изабрана је у научно звање истраживач – приправник. 1. априла 2021. године (Одлука бр. 323/21) изабрана је за сарадника у настави на Економском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, за ужу научну област *Пословна економија*. На свечаној академији поводом 60 година од оснивања Економског факултета, 12. новембра 2021. године, добила је признање за најбољег студента докторских академских студија. Као истакнути докторанд укључена је у научно-истраживачки рад на пројектима Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Изводи вежбе на предметима *Економика предузећа*, *Основи менаџмент*, *Стратегијски менаџмент* и *Управљање организационим променама*. 10. марта 2023. године (Одлука бр. 314/23) изабрана је у звање асистента за ужу научну област *Пословна економија*, а одлуком број 63/24 у истраживачко звање истраживач – сарадник.

Разуме и говори енглески језик.

Свакодневно користи програме *Microsoft Word*, *Microsoft PowerPoint*, *Excel* и *IBM SPSS Statistics*.

Такође, врло добро познаје и програме *Canva*, *Adobe Photoshop* и *Adobe Illustrator*.

Аутор је и коаутор већег броја научних радова.

1. Одлуком Наставно-научног већа Економског факултета (170/22) изабрана је за члана Комисије за обезбеђење квалитета Економског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.
2. Одлуком бр. 199/22 именована је за координатора промотивних активности у вези са уписом студената на свим нивоима студија на Економском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.
3. Одлуком бр. 1047/22 изабрана је за члана Савета из реда наставника и сарадника Економског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.
4. Члан је радне групе за Израду плана интегритета Економског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.
5. Члан је Међународног уређивачког одбора осмог Међународног научног скупа „*Туризам: актуелни проблеми и перспективе развоја – туристичка привреда и повезане теме*“ у организацији Образовно-пословног центра за развој људских ресурса, управљање и одрживи развој – Нови Сад.
6. Члан је Међународног организационог одбора Међународног научног скупа „*Изазови савремене економије и друштва кроз призму зелене економије и одрживог развоја*“ у организацији Образовно-пословног центра за развој људских ресурса, управљање и одрживи развој – Нови Сад.
7. Члан је Међународног организационог одбора Међународног научног скупа Економског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици „*Актуелни друштвено-економски изазови развоја земаља у савременим условима – EKOM2023*“.
8. Члан је Научног друштва аграрних економиста Балкана.
9. Одлуком бр. 668/24 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Анализа ефикасности маркетинг стратегије предузећа „Тигар“ А.Д. Пирот*“, студента Милоша Чичића.
10. Одлуком бр. 397/24 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Интерни маркетинг у теорији и пракси*“, студента Ивана Здравковића.

11. Одлуком бр. 388/24 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Промоција на међународном тржишту*“, студенткиње Маријане Драгојловић.
12. Одлуком бр. 387/24 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Теоријски аспекти инфлације и монетарна политика*“, студенткиње Кристине Костић.
13. Одлуком бр. 386/24 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Буџет и буџетски системи Републике Србије*“, студента Николе Милића.
14. Одлуком бр. 97/24 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Функционисање тржишта новца у Републици Србији*“, студенткиње Сање Герић.
15. Одлуком бр. 96/24 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Предузетништво и финансијско тржиште*“, студенткиње Милице Чанаћевић.
16. Одлуком бр. 1119/23 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Акцизна политика у Србији*“, студента Душана Костића.
17. Одлуком бр. 981/23 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Анализа теоријских и практичних аспекта пословног преговарања*“, студенткиње Тамаре Вуксановић.
18. Одлуком бр. 817/23 именована је за члана Комисије за одбрану завршног рада на основним академским студијама, под називом: „*Стварање дугорочно лојалних односа са потрошачима кроз програме лојалности*“, студента Марка Столића.

Библиографија:

1. Tripković, A. (2024). Youth as initiators of changes in organic agricultural production in Kosovo and Metohija. *BizInfo (Blace) Journal of Economics, Management and Informatics*, 15(1), p. 73-80. <http://dx.doi.org/10.5937/bizinfo2401073T> **M51**
2. Bojičić, R., Tripković, A., Mladenović, M. (2023). Conventional or organic production in Kosovo and Metohija: prospects and challenges. *International Review*, 3-4, p. 231-238. <http://dx.doi.org/10.5937/intrev2304227B> **M23**
3. Vujović, T., Tripković, A. (2023). Skills and Motivation Factors of Generation Z for Creating Successful Employer Branding Strategies. *Proceedings* 85, 1(13). <https://doi.org/10.3390/proceedings2023085013> **M52**

4. Dobričanin, S., Vučinić, I., Tripković, A., Radovanović, I. (2023). Conflict management in healthcare institutions: the case of healthcare center Zvečan. *BizInfo (Blace) Journal of Economics, Management and Informatics*, 13(2), p. 49–56. <https://doi.org/10.5937/bizinfo2202050D> **M51**
5. Bojičić, R., Tripković, A. (2023). Do women in Kosovo and Metohija have their niche and the capacity for independence in the future of business?, *Baština*, 60, p. 113-129. <http://dx.doi.org/10.5937/bastina33-44229> **M24**
6. Трипковић, А., Арсић, Љ., Добричанин, С. (2023). *Мала и средња предузећа као окосница развоја органске производње у Републици Србији*. Међународна научна конференција „Зелена економија у функцији решавања глобалних еколошких проблема“, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине, Београд, 20-22. април 2021. **M34**
7. Бојичић, Р., Трипковић, А. (2023). *Утицај органске производње на пословање пољопривредних газдинстава*. Међународна научна конференција „Зелена економија у функцији решавања глобалних еколошких проблема“, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине, Београд, 20-22. април 2021. **M34**
8. Алексић, И., Трипковић, А. (2023). Дигитализација и маркетинг као две стране исте медаље – пут трансформације у Републици Србији. *Економски погледи*, 25(1), стр. 111-154. <http://dx.doi.org/10.5937/ep25-43723> **M52**
9. Арсић, Љ., Трипковић, А., Милићевић, В. (2023). *Пословни модели засновани на иновацијама као основ зелене транзиције у Републици Србији*. Међународни научни скуп „Изазови савремене економије и друштва кроз призму зелене економије и одрживог развоја“, 27-30. април 2023. Нови Сад. **M34**
10. Добричанин, С., Добричанин, В., Трипковић, А. (2023). *Реформа здравственог система на Западном Балкану са посебним освртом на Црну Гору*. Међународни научни скуп „Изазови савремене економије и друштва кроз призму зелене економије и одрживог развоја“, 27-30. април 2023. Нови Сад. **M34**
11. Tripković, A., Arsić, Lj., Dobričanin, S. (2023). Mala i srednja preduzeća kao okosnica razvoja organske proizvodnje u Republici Srbiji. *Ecologica*, 30(111), str. 349-356. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2023.30.111.2> **M51**
12. Bojičić, R., Tripković, A. (2023). Uticaj organske proizvodnje na poslovanje poljoprivrednih gazdinstava. *Ecologica*. 30(111), str. 375-382. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2023.30.111.5> **M51** **M51**
13. Tripković, A., Arsić, Lj., Dobričanin, S. (2023). *Human capital as a factor in the development of organic agricultural production in rural environments*. International Scientific Conference „Current social-economic challenges of development of countries in contemporary conditions – EKOM 2023“. Kosovska Mitrovica, 9th and 10 November 2023. p. 59-73. **M33**
14. Bojičić, R., Pavlović, M., Tripković, A. (2023). *Persons with disabilities on the margins between social exclusion and the need for work*. International Scientific

- Conference „Current social-economic challenges of development of countries in contemporary conditions – EKOM 2023”. Kosovska Mitrovica, 9th and 10th November 2023. p. 228-250. **M33**
15. Bojičić, R., Tripković, A. (2022). State of organic production in Kosovo and Metohija - great perspective or idea without the future. *Economics of Agriculture*, 69(2), p. 549–566. <https://doi.org/10.5937/ekoPolj2202549B> **M24**
 16. Tripković, A. (2022). Expansion of digital economy and its impact on personalization of education. *Knowledge - International Journal*, 50(1), p. 119–124. <https://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/5149> **M33**
 17. Трипковић, А., Арсић, Љ., Премовић, Ј. (2022). *Екотуризам као развојна шанса руралних подручја на Косову и Метохији*. Међународна научна конференција „Одрживи развој и зелена економија“, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине, Београд, 19-21. април 2021. **M34**
 18. Tripković, A., Arsić, Lj., Premović, J. (2022). Ekoturizam kao razvojna šansa ruralnih područja na Kosovu i Metohiji. *Ecologica*, 29(108), str. 501-508. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2022.29.108.5> **M51**
 19. Премовић, Т., Премовић, Ј., Трипковић, А. (2022). *Циркуларна економија у производњи хладно пресованих уља*. Осма међународна конференција „Примена нових технологија у менаџменту и економији“ ANTiM 2022. ISBN 978-86-81400-70-8. **M33**
 20. Трипковић, А., Арсић, Љ., Добричанин, С. (2022). *Рурални туризам на Косову и Метохији – пропуштена шанса или прилика за развој?*, Осми међународни научни скуп „Туризам: актуелни проблеми и перспективе развоја – туристичка привреда и повезане теме. Требиње, 21-24. септембар 2022. **M33**
 21. Арсић, Љ., Ђокић, Н., Трипковић, А. (2022). *Анализа индекса конкурентности туристичког сектора у функцији економског опоравка након кризе изазване Ковидом 19*, Осми међународни научни скуп „Туризам: актуелни проблеми и перспективе развоја – туристичка привреда и повезане теме“. 21-24. септембар 2022. **M33**
 22. Premović, J., Arsić, Lj., Tripković, A. (2021). *Circular Economy as a Chance of Sustainable Development of National Economies in the Post-pandemic Era*. Conference „Sustainable Recovery in Post-Pandemic Era: Green Economy Challenges“, 7-8. decembar 2021. <https://isppi.ukim.edu.mk/sites/default/files/2021-07/conference-agenda.pdf> **M33**
 23. Tripković, A., Vučinić, I., Arsić, Lj. (2021). COVID-19 and education: problems of online teaching. *Knowledge - International Journal*, 49(2), p. 263–268. <https://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/4593> **M33**
 24. Трипковић, А., Арсић, Љ., Вучинић, И. (2021). *Перспективе зелене енергије у Србији и земљама Западног Балкана*. Међународни научни скуп „Значај Мини

Шенгена за евроинтеграције Западног Балкана“, 12-13. новембар. стр. 268-283. ISBN 978-86-80127-99-6. **M33**

25. Бојичић, Р., Трипковић, А. (2021). *Органска производња на Косову и Метохији као шанса за развој српских газдинстава*. Међународни научни скуп „Значај Мини Шенгена за евроинтеграције Западног Балкана“, 12-13. новембар. стр. 453-469. ISBN 978-86-80127-99-6. **M33**
26. Tripković, A., Vujović, T., Nikčević, P. (2021). Synergy of economy and art as a starting basis for the development of art markets. *Knowledge – International Journal*, 48(4), p. 757–762. <https://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/4901> **M33**
27. Добричанин, С., Добричанин, В., Арсић, Љ., Трипковић, А. (2021). *Кризни менаджмент у условима пандемије COVID-19*. Међународна научна конференција „Утицај пандемије COVID-19 на економију и животну средину у ери четврте индустријске револуције“, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине, Београд, 22-24. април 2021. **M34**
28. Трипковић, А., Арсић, Љ., Добричанин, С. (2021). *Проблеми и изазови у управљању медицинским отпадом у време пандемије COVID-19*. Међународна научна конференција „Утицај пандемије COVID-19 на економију и животну средину у ери четврте индустријске револуције“, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине, Београд, 22-24. април 2021. **M34**
29. Трипковић, А., Арсић, Љ., Добричанин, С. (2021). *Изазов функционисања малих и средњих предузећа у органској производњи*. Међународна научна конференција „Утицај пандемије COVID-19 на економију и животну средину у ери четврте индустријске револуције“, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине, Београд, 22-24. април 2021. **M34**
30. Dobričanin, S., Dobričanin, V., Arsić, Lj., Tripković, A. (2021). Krizni menadžment u uslovima pandemije COVID-19. *Ecologica*, 28(102), str. 193-200. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2021.28.102.8>. **M51**
31. Tripković, A., Arsić, Lj., Dobričanin, S. (2021). Problemi i izazovi u upravljanju medicinskim otpadom u vreme pandemije COVID-19. *Ecologica*, 28(102), str. 180-186. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2021.28.102.6>. **M51**
32. Tripković, A., Arsić, Lj, Dobričanin, S. (2021). Izazov funkcijonisanja malih i srednjih preduzeća u cirkularnoj ekonomiji. *Ecologica*, 28(101), str. 50-56. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2021.28.101.9>. **M51**

2. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. НАСЛОВ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„ЉУДСКИ КАПИТАЛ И ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ РАЗВОЈА ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ“

Наслов докторске дисертације кандидаткиње Анђелке, Вукашин, Трипковић је веома садржајан и пружа јасну слику о аспектима који се обрађују, обједињујући истовремено важне економске и социјалне факторе. Осим што је прецизан, наслов докторске дисертације је и изазован, с обзиром на то да упућује на специфичност истраживања у пост-конфлктном контексту, чиме привлачи пажњу, како академске заједнице, тако и практичара у области органске пољопривредне производње.

2.2. ОБИМ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација кандидаткиње Анђелке, Вукашин, Трипковић под насловом „*Људски капитал и економски аспекти развоја органске пољопривредне производње на Косову и Метохији*“ написана је на 311 страна компјутерског текста (формат А4, са маргинама 30 mm и проредом основног текста 1,5), који је обликован према Упутству и у складу са Статутом Универзитета у Приштини, као и са Правилником о докторским студијама на Универзитету. За писање докторске дисертације коришћена су 422 релевантна извора, што сведочи о темељној истраживачкој основи и интердисциплинарном карактеру рада. Овако велики број извора омогућио је обухватну анализу и критички осврт на постојећу литературу, као и увођење нових приступа у разматрању контекста органске пољопривредне производње. Докторска дисертација садржи 40 табела, 13 графика и 8 слика, које су пажљиво осмишљене и приказане ради илустрације кључних података и резултата истраживања. Ове визуелне компоненте, не само да обогаћују текст, већ доприносе и лакшем разумевању комплексних концепата и анализа које су спроведене.

Сложеност докторске дисертације проистиче из саме њене структуре, која је планирана детаљно, са адекватним приступом проблему истраживања, а коју, поред увода и закључка, чине још четири логички дефинисана и повезана поглавља. Како теоријска истраживања нису потпуно независна од праксе, и обратно, у докторској дисертацији су у сваком од четири поглавља, осим анализе доступне научне грађе, представљени и резултати истраживања спроведених у складу са дефинисаним предметом истраживања, циљем истраживања, објектима истраживања, као и са постављеним хипотезама и дефинисаним истраживачким питањима. На почетку докторске дисертације се, након насловних страна на српском и енглеском језику, налази страница са именом и презименом ментора и чланова Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације, изјава захвалности кандидаткиње, резиме на српском и енглеском језику, списак табела, графика и слика, као и садржај исте. Даље, докторска дисертација структурисана је на следећи начин:

УВОДНА РАЗМАТРАЊА (страна 1 – 3)

АКТУЕЛНОСТ И ЗНАЧАЈ ПРОБЛЕМАТИКЕ (страна 3 – 6)

МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА И ИЗВОРИ ПОДАТАКА (страна 6 – 9)

ПОСТАВЉЕНЕ ХИПОТЕЗЕ (страна 10 – 12)

1. ПОТЕНЦИЈАЛИ И ПИРАМИДАЛНИ ЕФЕКТИ ЕКСПАНЗИВНОГ РАЗВОЈА ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ – ОД ГЛОБАЛНОГ КА ЛОКАЛНОМ НИВОУ (страна 13)
 - 1.1. Органска пољопривредна производња – две стране исте медаље (страна 15 – 18)
 - 1.2. Свет на маргинама – економска или еколошка одрживост? (страна 19 – 24)
 - 1.3. Државе Западног Балкана на путу ка органској пољопривредној производњи (страна 25 – 29)
 - 1.4. Развој органске пољопривредне производње у Републици Србији (страна 30 – 34)
 - 1.5. Пољопривреда као кључна привредна делатност Косова и Метохије (страна 35 – 38)
 - 1.6. Ресурсни потенцијали Косова и Метохије у области аграра (страна 39 – 41)
 - 1.7. Концептуални оквир истраживања (страна 46)
 - 1.7.1. Резултати истраживања (страна 46 – 55)
 - 1.7.2. Дискусија (страна 56 – 67)
2. МАЛА И СРЕДЊА ПРЕДУЗЕЋА И СОЦИЈАЛНА ПРЕДУЗЕЋА У ОРГАНСКОЈ ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ (страна 68 – 69)
 - 2.1. Улога и значај малих и средњих предузећа у пољопривреди (страна 70 – 74)
 - 2.2. Пословне перформансе малих и средњих предузећа у пољопривреди (страна 75 – 78)
 - 2.3. Мала и средња предузећа у органској пољопривредној производњи (страна 79 – 82)
 - 2.4. Могућности развоја малих и средњих предузећа у органској пољопривредној производњи на Косову и Метохији (страна 83 – 86)
 - 2.4.1. Линеарно програмирање као модел решавања различитих проблема у економији (страна 87 – 90)
 - 2.4.2. Оптимизација профита малих и средњих предузећа у органској пољопривредној производњи (страна 91 – 98)
 - 2.5. Социјална предузећа и њихова улога у остварењу добробити за локалну заједницу са посебним акцентом на аграр и органски сектор (страна 99 – 101)
 - 2.6. Жене као оснивачи социјалних предузећа на Косову и Метохији (страна 102 – 106)
 - 2.6.1. Ставови жена о покретању социјалних предузећа на Косову и Метохији (страна 107 – 118)

- 2.7. Пројекат покретања органске пољопривредне производње у социјалним предузећима (страна 119)
- 2.7.1. Примена мрежног планирања (страна 119 – 124)
 - 2.7.2. Имплементација пројекта органске пољопривредне производње (страна 125 – 129)
3. ЕКОНОМСКА ВАЛОРИЗАЦИЈА ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА ГАЗДИНСТВИМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ (страна 130 – 131)
- 3.1. Економски показатељи успеха органске пољопривредне производње (страна 132 – 136)
 - 3.2. Економски учинак и разлика између конвенционалне и органске пољопривредне производње (страна 137 – 140)
 - 3.3. Врсте трошкова у органској пољопривредној производњи (страна 141 – 144)
 - 3.4. Калкулације обрачуна трошкова у органској пољопривредној производњи на газдинствима (страна 145 – 148)
 - 3.5. Утврђивање економске исплативости узгоја органских производа на газдинствима на Косову и Метохији (страна 149 – 165)
 - 3.6. Задругарство као фактор подстицања развоја органске пољопривредне производње на газдинствима (страна 166 – 170)
 - 3.6.1. Земљорадничка задруга „Зубин Поток“ (страна 171 – 174)
4. АНАЛИЗА УТИЦАЈА ЉУДСКОГ КАПИТАЛА НА УСПЕШНОСТ ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ ГАЗДИНСТАВА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ (страна 176 – 177)
- 4.1. Појмовно дефинисање и одређивање људског капитала (страна 178 – 181)
 - 4.2. Јудски капитал као најмобилнији фактор пољопривреде (страна 182 – 185)
 - 4.3. Концептуални оквир и значај људског капитала у органској пољопривредној производњи (страна 186 – 189)
 - 4.4. Јудски капитал као детерминанта успешности развоја пољопривредних газдинстава (страна 190 – 192)
 - 4.5. Квалификованост и креативност младих и њихова улога у органској пољопривредној производњи на газдинствима (страна 193 – 195)
 - 4.5.1. Хуманитарна организација „Косовско Поморавље“ – организација младих и амбициозних људи (страна 196 – 198)
 - 4.6. Емпиријско истраживање о значају људског капитала за развој органске пољопривредне производње на Косову и Метохији (страна 199)
 - 4.6.1. Методологија истраживања (страна 199)

- 4.6.2. Резултати истраживања (упитник за све старосне групе) (страна 200 – 208)
- 4.6.3. Дискусија добијених резултата (упитник за све старосне групе) (страна 209 – 225)
- 4.6.4. Резултати истраживања (упитник за младе) (страна 226 – 232)
- 4.6.5. Дискусија добијених резултата (упитник за младе) (страна 233 – 245)

ЗАКЉУЧАК (страна 246 – 249)

ЛИТЕРАТУРА (страна 250 – 283)

ПРИЛОГ 1 (страна 284 – 289)

ПРИЛОГ 2 (страна 290 – 295)

ПРИЛОГ 3 (страна 296 – 300)

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА (страна 301 – 308)

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ (страна 309)

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНЕ И ЕЛЕКТРОНСКЕ ВЕРЗИЈЕ ДОКТОРСКОГ РАДА (страна 310)

ИЗЈАВА О КОРИШЋЕЊУ (страна 311)

2.3. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет истраживања докторске дисертације јесте значај људског капитала и економских аспеката развоја органске пољопривредне производње на газдинствима на Косову и Метохији, као и утврђивање могућности за оснивање малих, средњих и социјалних предузећа у органској пољопривредној производњи. На основу наведеног, *примарни објекат истраживања* докторске дисертације јесу косовско-метохијска газдинства, док су *секундарни објекат истраживања* мала, средња и социјална предузећа у органској пољопривредној производњи.

Примарни циљ докторске дисертације јесте да се на основу анализе степена развијености органске пољопривредне производње на Косову и Метохији, уз уважавање свих осталих релевантних фактора у ширем окружењу, укаже да ли она може допринети већој економској одрживости пољопривредних газдинстава на овим просторима, као и да је у том процесу људски капитал веома битна компонента њеног развоја.

Секундарни циљ докторске дисертације односи се на утврђивање да ли се оснивањем малих, средњих и социјалних предузећа у органској пољопривредној производњи на Косову и Метохији могу остварити мултифункционалне предности, како за локално становништво, тако и за животну средину.

2.4. ХИПОТЕЗЕ И ИСТРАЖИВАЧКА ПИТАЊА

На основу свеобухватне анализе постојеће литературе и идентификованих недостајућих информација о пољопривреди на Косову и Метохији, у докторској дисертацији постављене су следеће хипотезе:

Хипотеза 1. Бављење органском производњом зависи од структуре газдинства које се бави пољопривредом.

Хипотеза 1.1. Бављење органском производњом зависи од степена образовања чланова датог газдинства.

Хипотеза 1.2. Бављење органском производњом зависи од година старости чланова датог газдинства.

Хипотеза 1.3. Одлука о бављењу органском производњом зависи од општине у којој чланови датог газдинства живе и привређују.

Хипотеза 1.4. Проширење капацитета производње зависи од површине обрадивог земљишта датог газдинства.

За тестирање постављених хипотеза у првом поглављу коришћени су резултати добијени прелиминарним истраживањем спроведеним у 2021. години.

Хипотеза 2. Постоји веза између степена образовања жена на газдинствима и њихових ставова о бављењу органском пољопривредном производњом.

Хипотеза 2.1. Постоји веза између величине газдинства на коме жене живе и привређују и њихове просечне висине примања.

Хипотеза 2.2. Постоји веза између просечне висине примања жена и њихових ставова о бављењу органском пољопривредном производњом.

Хипотеза 2.3. Постоји веза између проширења капацитета производње на газдинствима и потреба жена за похађањем различитих едукативних програма у органској пољопривредној производњи.

Хипотезе у другом поглављу тестиране су анализом ставова женских испитаница у истраживању спроведеном 2021. године о значају оснивања социјалних предузећа у органској пољопривредној производњи.

Хипотеза 3. Висина приноса која се остварује у органској пољопривредној производњи позитивно се одражава на економску одрживост газдинства.

Хипотеза 3.1. Бруто маржа покрића узгоја одређених органских производа на газдинствима у узајамној је вези са стопом добити и стопом економичности.

Хипотеза 3.2. Просечна месечна примања запослених чланова газдинства разликују се од просечних примања чланова оних газдинства која раде за дневницу.

Хипотезе у трећем поглављу тестиране су на основу компаративне анализе узгоја парадајза, пшенице, кукуруза и јабуке у конвенционалној и органској производњи на газдинствима на Косову и Метохији.

Хипотеза 4. На чињеницу да је људски капитал битан фактор развоја органске пољопривредне производње утиче степен образовања чланова газдинства.

Хипотеза 4.1. На чињеницу да је људски капитал битан фактор развоја органске пољопривредне производње утичу године старости чланова газдинства.

Хипотеза 4.2. На чињеницу да људски капитал захтева континуирано учење и овладавање новим вештинама утиче степен образовања чланова газдинства.

Хипотеза 4.3. На чињеницу да људски капитал захтева континуирано учење и овладавање новим вештинама утичу године старости чланова газдинства.

Хипотеза 5. Постоји веза између нивоа знања младих о органској пољопривредној производњи и органским производима и њихових планова о бављењу органском пољопривредном производњом на газдинству.

Хипотеза 5.1. Ниво знања младих о органској пољопривредној производњи и органским производима зависи од њиховог степена образовања.

Хипотеза 5.2. Вредновање различитих аспеката људског капитала зависи од делатности којом се млади баве на својим газдинствима.

Хипотеза 5.3. Спремност младих за унапређењем вештина и похађањем едукација у органској пољопривредној производњи зависи од њиховог степена образовања.

Последња група хипотеза тестирана је на основу резултата добијених истраживањем спроведеним крајем 2023. године и почетком 2024. године.

С обзиром на то да Републички завод за статистику Републике Србије још од 1999. године не објављује податке за Косово и Метохију, а ради уважавања актуелности и значаја анализиране проблематике, у оквиру докторске дисертације постављена су следећа истраживачка питања:

1. Да ли постоје могућности за просперитетнији развој органске пољопривредне производње пољопривредних газдинства на Косову и Метохији?
2. Да ли постоје могућности за оснивање малих и средњих предузећа у органској пољопривредној производњи на Косову и Метохији?

3. Да ли мала и средња предузећа доводе до рационалнијег коришћења природних ресурса, али и остваривања већих прихода услед високих цена органских производа на тржишту?
4. Да ли постоје могућности за оснивање социјалних предузећа у области органске пољопривредне производње на Косову и Метохији?
5. Може ли удруживање жена са различитих газдинстава бити полазна основа развоја социјалних предузећа у области органске пољопривредне производње на Косову и Метохији?
6. Да ли се већи трошкови и мањи приноси који се очекују у почетним фазама развоја органске пољопривредне производње могу нечим надоместити?
7. Да ли се релевантност концепта људског капитала може потврдити и на примерима косовско-метохијских газдинстава која се баве органском пољопривредном производњом?

Како би се што успешније постигао циљ истраживања и одговорило на постављене хипотезе и истраживачка питања, поред детаљне анализе постојеће научне грађе и литературе, у докторској дисертацији кандидаткиња Анђелка, Вукашин, Трипковић посебну пажњу посвећује истраживању. Основни метод који је коришћен за прикупљање података јесте метод непосредног анкетирања, при чему су дизајнирани посебни упитници који су коришћени за прикупљање оригиналних података. У прелиминарном истраживању, од укупног броја дистрибуираних упитника (312), прикупљено је 296 (95%) валидно попуњених. С друге стране, у истраживању спроведеном између децембра 2023. године и марта 2024. године дистрибуирано је 650 упитника намењених свим старосним групама, као и испитаницима старости између 18 и 30 година, а валидно попуњених је 89.39%.

У докторској дисертацији коришћене су метода анализе, синтезе, индукције, дедукције, компаративни метод, метод посматрања, историјски метод, интервју, метод теренског истраживања, али и мрежно планирање, линеарно програмирање, корелације и SWOT анализа.

2.5. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У уводном делу докторске дисертације детаљније су изложени истраживачки проблем, односно, предмет, циљ и објекти истраживања, као и постављене хипотезе и истраживачка питања. Како органска пољопривредна производња у свету напредује невероватном брзином, овде је анализирана и актуелна проблематика у овој области.

Прво поглавље докторске дисертације под називом „*Потенцијали и пирамидални ефекти експанзивног развоја органске пољопривредне производње – од глобалног ка локалном нивоу*“ усмерено је на појмовно дефинисање органске пољопривредне производње, на њен историјски развој и принципе на којима се она заснива. Такође, у овом поглављу дат је преглед стања у органској пољопривредној производњи у свету, Европи, државама Западног Балкана, Републици Србији, и на Косову и Метохији. За сагледавање

тренутног стања коришћена је најновија научна грађа и публикације које објављују Истраживачки институт за органску пољопривреду (Research Institute for Organic Agriculture – FAO) и Међународна федерација покрета за органску пољопривреду (International Federation of Organic Agriculture Movements – IFOAM), као и информације доступне на сајту Националне асоцијације за органску производњу – Serbia Organic. Када је реч о Косову и Метохији, а имајући у виду да је реч о пост-конфлктној територији, анализа стања у пољопривреди и органској производњи вршена је искључиво на основу извештаја које објављују Канцеларија за Косово и Метохију и невладине организације. У другом делу првог поглавља кандидаткиња Анђелка, Вукашин, Трипковић представила је резултате прелиминарних истраживања спроведених 2021. године у циљу припреме писања докторске дисертације, а који се делимично заснивају на објављеном раду Bojičić, R., & Tripković, A. (2022). State of organic agriculture in Kosovo and Metohija – great perspective or idea without future. *Economics of Agriculture*, 69(2), p. 549-566. Добијени резултати обрађени су у програму IBM SPSS Statistics-version 26 у коме је рађена дескриптивна статистика, Колмогоров-Смирнов тест, Кронбах-ов коефицијент, кростабулације и Пирсонов коефицијент корелације.

„Мала и средња предузећа и социјална предузећа у органској пољопривредној производњи Косова и Метохије“ назив је другог поглавља докторске дисертације. У оквиру овог дела кандидаткиња Анђелка, Вукашин, Трипковић истиче могућности развоја малих, средњих и социјалних предузећа на Косову и Метохији, која уједно могу бити и индикатори развоја органске пољопривредне производње. Уз теоријску анализу литературе, која истражује улогу предузећа у органској пољопривредној производњи, у овом поглављу кандидаткиња је представила други део резултата добијених прелиминарним истраживањем спроведеним 2021. године, са нагласком на ставове жена које живе и привређују на Косову и Метохији, а који се, као и у првом поглављу, делимично заснивају на објављеном раду Bojičić, R., & Tripković, A. (2023). Do women in Kosovo and Metohija have their niche and the capacity for independence in the future of business?, *Baština*, 40, p. 113-127. Поред навођења могућности за остваривање економске независности жена на Косову и Метохији, у другом поглављу приказан је и пројекат покретања органске производње уз помоћ мрежног планирања, технике управљања пројектима, где је на детаљан начин описана свака етапа сложеног процеса, а утврђено је и време трајања сваке појединачне активности. Увидевши да употреба математичких модела у економији омогућава прецизно формулисање и анализу економских проблема и односа, доносећи ригорозност и транспарентност у разумевању комплексних система, математичким моделом линеарног програмирања – мешовитим проблемом максимума, представљен је пример оптимизације профита у предузећу *LioStep*, које привредну активност обавља у Косовској Каменици, а у коме је спроведено и теренско истраживање.

У трећем поглављу докторске дисертације које ниси назив „*Економска валоризација органске пољопривредне производње на газдинствима на Косову и Метохији*“, кандидаткиња полази од компаративне анализе конвенционалне

пољопривредне производње и органске пољопривредне производње, као и од анализе финансијских аспеката, обима производње, приноса и трошкова које газдинства остварују узгојем парадајза, пшенице, кукуруза и јабуке у овим системима на Косову и Метохији. Питања која су обрађена у овом поглављу jesu: Како органска пољопривредна производња утиче на трошкове производње? Како органска пољопривредна производња утиче на приносе? Како органска пољопривредна производња утиче на цене? Уколико би сва газдинства прешла на концепт органске пољопривредне производње, да ли би се могла произвести доволна количина хране? Обрачун трошкова на газдинствима која су била објекат истраживања вршен је уз помоћ бруто марже покрића, а рачунате су и стопе економичности и стопе профитабилности узгоја. Сходно чињеници да је задружни систем организовања и привређивања важан сегмент руралне економије, у другом делу трећег поглавља Анђелка, Вукашин, Трипковић пише и о Земљорадничкој задружи „Зубин Поток“, у којој је и спроведено теренско истраживање.

У четвртом поглављу докторске дисертације „*Анализа утицаја људског капитала на успешност органске пољопривредне производње газдинстава на Косову и Метохији*“, поред речи о значају људског капитала на газдинствима, приказани су и резултати истраживања спроведеног у складу са методологијом докторске дисертације. Први упитник, који је намењен испитаницима старости до 30 година, направљен је ради испитивања нивоа знања и вештина које поседују млади о органској производњи, а које могу искористити и/или унапредити, чиме би се истакла улога људског капитала као фактора развоја газдинстава. Други упитник намењен је члановима газдинстава свих узраса у циљу утврђивања њихових ставова о значају људског капитала за развој органске производње на газдинствима на Косову и Метохији. У четвртом поглављу, између осталог, кандидаткиња је спровела и теренско истраживање у Хуманитарној организацији „Косовско Поморавље“, а разговор о идеји за покретање организације, узли младих у руралним срединама, као и проблемима са којима се суочавају, вођен је са једним од њених оснивача, Иваном Цветковићем.

На крају докторске дисертације изведени су најважнији закључци на основу спроведених истраживања, уз посебне препоруке које се односе на унапређење развоја органске пољопривредне производње, унапређење развоја малих, средњих и социјалних предузећа, повећање економске одрживости газдинстава, али и на развој људског капитала на њима.

2.6. ПРИКАЗ НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ САДРЖЕ РЕЗУЛТАТЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Tripković, A. (2024). Youth as initiators of changes in organic agricultural production in Kosovo and Metohija. *BizInfo (Blace) Journal of Economics, Management and Informatics*. 15(1), p. 73-80. [http://dx.doi.org/10.5937/bizinfo2401073T M51](http://dx.doi.org/10.5937/bizinfo2401073T)

2. Bojičić, R., Tripković, A., Mladenović, M. (2023). Conventional or organic production in Kosovo and Metohija: Prospects and challenges. *International Review*, 3-4, p. 231-238. <http://dx.doi.org/10.5937/intrev2304227B> **M23**
3. Tripković, A., Arsić, Lj., Dobričanin, S. (2023). *Human capital as a factor in the development of organic agricultural production in rural environments*. International Scientific Conference „Current social-economic challenges of development of countries in contemporary conditions – EKOM 2023”. Kosovska Mitrovica, 9th and 10 November 2023. p. 59-73. **M33**
4. Bojičić, R., Tripković, A. (2023). Do women in Kosovo and Metohija have their niche and the capacity for independence in the future of business?, *Baština*, 60, p. 113-129. <http://dx.doi.org/10.5937/bastina33-44229> **M24**
5. Tripković, A., Arsić, Lj., Dobričanin, S. (2023). Mala i srednja preduzeća kao okosnica razvoja organske poljoprivredne proizvodnje u Republici Srbiji. *Ecologica*, 30(111), str. 349-356. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2023.30.111.2> **M51**
6. Bojičić, R., Tripković, A. (2023). Uticaj organske proizvodnje na poslovanje poljoprivrednih gazdinstava. *Ecologica*, 30(111), str. 375-382. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2023.30.111.5> **M51**
7. Bojičić, R., Tripković, A. (2022). State of organic production in Kosovo and Metohija - great perspective or idea without the future. *Economics of Agriculture*, 69(2), p. 549–566. <https://doi.org/10.5937/ekoPolj2202549B> **M24**

3. ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Допринос резултата истраживања докторске дисертације полази, пре свега, од анализе захтевне проблематике, која до сада на овим просторима није детаљно проучавана и испитивана. Иако постоји одређени број радова који се бави истраживањима на тему пољопривреде, органске пољопривредне производње, кластера и задруга на Косову и Метохији, датој теми се, нарочито након ратних дешавања 1999. године, и даље, у одређеној мери, на посвећује довольна пажња. Овом докторском дисертацијом ближе су приказани проблеми пољопривредника, њихове жеље и потребе за бољим условима живота и привређивања, такође, приказани су и проблеми малих, средњих и социјалних предузећа, проблеми жена на тржишту рада, проблеми пољопривредника у домену знања које поседују и вештина којима овладавају, али су и дати предлози који се могу искористити како би се поменути проблеми елиминисали. На основу резултата прелиминарних истраживања закључује се да органска производња игра битну улогу у развоју српских газдinstava на Косову и Метохији. Богати природни потенцијали, претежно руралне средине, мале површине обрадивог земљишта и традиционалне породице, само су неке од карактеристика које могу унапредити њену примену у будућности.

Научни допринос докторске дисертације односи се првенствено на препоруке за реализацију предлога које је кандидаткиња Анђелка, Вукашин, Трипковић, изнела на основу резултата истраживања, а који су најрелевантнији за унапређење органске пољопривредне производње на Косову и Метохији, и то јачањем људског капитала, у правцу остварења рентабилног пословања пољопривредних газдинстава, али и малих, средњих и социјалних предузећа у овој области. Када се говори о препорукама, овде се мисли на: неопходност спровођења мапирања засада (регистрованих и нерегистрованих) како би се подстакли индивидуални пољопривредни произвођачи, на оснивање удружења органских произвођача на територији Косова и Метохије како би дошло до размене искустава, организовања семинара и додатних едукација о значају органских производа, отварање информативног центра за развој органске производње, на ангажовање млађе популације и на повезивање индивидуалних произвођача у циљу оснивања малих, средњих и социјалних предузећа обезбеђивањем финансијске и саветодавне подршке. Кандидаткиња наводи да ће будућа истраживања бити дефинисана у правцу:

1. спровођења истраживања којим би била представљена компаративна анализа пословања пољопривредника у општинама на северу Косова и Метохије, као и у општинама јужно од Ибра;
2. спровођења истраживања о привредним активностима малих, средњих и социјалних предузећа која се баве, како класичном производњом, тако и органском пољопривредном производњом;
3. анализе законских прописа и процедура регистрације пољопривредних газдинстава и малих, средњих и социјалних предузећа у системе Републике Србије и Привремених приштинских органа;
4. спровођења комплекснијих истраживања о значају људског капитала у органској пољопривредној производњи;
5. спровођења истраживања о улози и значају младих у пољопривреди и органској пољопривредној производњи.

4. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација под називом „*Људски капитал и економски аспекти развоја органске пољопривредне производње на Косову и Метохији*“ представља изузетно оригинално и квалитетно научно дело. Начин на који су резултати истраживања приказани и интерпретирани одликује се високим нивоом иновативности и стручности. Кандидаткиња Анђелка, Вукашин, Трипковић кроз пажљиво осмишљену методологију на убедљив и прецизан начин излаже кључне резултате истраживања. Посебно треба истаћи јасну и структурирану презентацију резултата, која омогућава разумевање сложених концепата и односа. Успешно је примењена комбинација квалитативних и квантитативних метода, што омогућава детаљнију анализу проблема. Интеграција различитих аналитичких приступа, од

SWOT анализе до корелационих студија, омогућила је свеобухватну еволуцију економских и социјалних аспеката развоја органске пољопривредне производње на Косову и Метохији, чиме се ова докторска дисертација издваја као важан допринос, не само у пољу економије и пољопривреде, већ и у широком контексту одрживог развоја. Тумачење добијених резултата је темељно и засновано је на релевантним теоријским оквирима, што јача научни допринос саме дисертације. Оригиналност истраживања огледа се и у дубинском приступу анализи људског капитала у контексту развоја органске пољопривреде на постојаним територијама, чиме је у научни дискурс уведена нова и важна перспектива. Све наведено ову докторску дисертацију чини, не само изузетним значајним доприносом постојећој литератури, већ и корисним ресурсом за будуће истраживаче и практичаре у области економије и органске пољопривредне производње.

5. ЗАКЉУЧАК

Након подробне анализе докторске дисертације под насловом „*Људски капитал и економски аспекти развоја органске пољопривредне производње на Косову и Метохији*“ Комисија закључује да су резултати истраживања и квалитет рада кандидаткиње изузетно значајни. Такође, докторска дисертација проверена је софтверским програмом „*iThenticate*“ на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, који је званично потврдио да постоји свега 3% преклапања. Сходно томе, Комисија даје

ПРЕДЛОГ

*да се Извештај Комисије о оцени докторске дисертације прихвати и да се кандидату Анђелки, Вукашин, Трипковић одобри јавна одбрана докторске дисертације која носи назив „*Људски капитал и економски аспекти развоја органске пољопривредне производње на Косову и Метохији*“.*

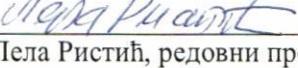
У Косовској Митровици

7. октобар 2024.

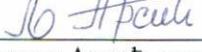
ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

проф. др Тања Вујовић, редовни професор
Економског факултета Приштина, Косовска

Митровица – председник

проф. др Лела Ристић, редовни професор
Економског факултета Крагујевац,

Крагујевац – члан

проф. др Јелијана Арсић, редовни професор
Економског факултета Приштина, Косовска
Митровица – ментор